

**Національна академія аграрних наук України
Інститут рослинництва імені В. Я. Юр'єва
Національний центр генетичних ресурсів рослин України**

**РЕЄСТРАЦІЯ КОЛЕКЦІЙ І ЗРАЗКІВ ГЕНОФОНДУ РОСЛИН
У НАЦІОНАЛЬНОМУ ЦЕНТРІ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ РОСЛИН
УКРАЇНИ**

Методичні вказівки

Харків 2023

УДК 633.11: 58.082.115

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту рослинництва імені В.Я. Юр'єва НААН
від 24.10.2023 р., протокол № 9

**ФОРМУВАННЯ ТА РЕЄСТРАЦІЯ КОЛЕКЦІЙ ЗРАЗКІВ ГЕНОФОНДУ
РОСЛИН У НАЦІОНАЛЬНОМУ ЦЕНТРІ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ
РОСЛИН УКРАЇНИ. Методичні вказівки.**

**Склали: Рябчун В.К., Задорожна О.А., Кузьмишина Н.В., Ярош А.В.,
Безугла О.М., Солонечна О.В., Докукіна К.І., Богуславський Р.Л.**

Рецензенти:

Кириченко В.В. — доктор сільськогосподарських наук, професор, академік
НААН, керівник відділу новітніх селекційно-насінницьких технологій Інституту
рослинництва імені В.Я.Юр'єва НААН

Гопцій Т. І.

доктор сільськогосподарських наук, професор, завідувачка кафедри генетики,
селекції та насінництва Державного біотехнологічного університету

Зміст

	Стор.
Вступ.....	4
Реєстрація зразків генофонду.....	5
Додаток 1 Запит на видачу "Свідоцтва про реєстрацію зразків генофонду рослин в Україні".....	7
Додаток 2 Опис зразка генофонду рослин, що реєструється в Україні.....	10
Додаток 3 Поля бази паспортних даних зразка генофонду, що реєструється в НЦГРРУ.....	12
Додаток 4 Кількість насіння (посадкового матеріалу) зразків генофонду, що передаються для реєстрації в Національний центр генетичних ресурсів рослин України	13
Реєстрація колекцій зразків генофонду рослин.....	15
Додаток 5 Паспорт базової або серцевинної колекції.....	18
Додаток 6 Паспорт ознакової, спеціальної або робочої колекції.....	19
Додаток 7 Паспорт генетичної колекції.....	20
Додаток 8 Паспорт навчальної колекції	21
Додаток 9 Кількість насіння (посадкового матеріалу) зразків колекцій генетичного різноманіття рослин, що передається для реєстрації в НЦГРРУ	22
Додаток 10 Положення про передачу зразків генофонду з Національного банку генетичних ресурсів рослин України користувачам.....	24

Вступ

У Національному генбанку рослин України представлено широке генетичне різноманіття рослин, яке на кінець 2023 року становить 155,1 тис. зразків, що належать до 544 культур, 2002 ботанічних видів рослин. Щоб це різноманіття більш ефективно та швидко використовувати для виконання потреб у вихідному матеріалі селекції, прикладної та фундаментальної науки, екологічних, виробничих, навчальних та інших програм, воно має бути сформовано за цінними господарськими та біологічними ознаками. З іншого боку, авторство на колекції та цінні зразки генофонду як втілення інтелекту та праці має бути засвідчено. Це обумовлює доцільність реєстрації колекцій і зразків генофонду у Національному центрі генетичних ресурсів рослин України (далі НЦГРРУ), яка передбачає їх облік, збереження у Національному генбанку рослин, сприяння використанню на основі дотримання прав авторів і власників.

Колекції і зразки, зареєстровані в НЦГРРУ, заносяться у Реєстри колекцій і зразків генетичного різноманіття рослин України, і на них видаються Свідоцтва встановлених зразків. Колекціям, занесеним у Реєстр, надається пріоритет при визначенні об'єктів для фінансової і матеріальної підтримки з боку держави, у тому числі в рамках науково-технічної програми «Генетичні ресурси рослин». Свідоцтва на реєстрацію колекцій і зразків генофонду засвідчують одержання науково та практично значущих результатів виконання науково-технічних програм, зокрема ПНД «Генетичні ресурси рослин», і є формою їх впровадження. Так само, реєстрація колекцій і зразків генофонду рослин є формою впровадження результатів виконання дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора та кандидата наук (доктора філософії), а також магістра наук.

Порядок реєстрації та суміжні питання викладено у Положеннях про реєстрацію колекцій і зразків генофонду рослин, розроблених в НЦГРРУ та затверджених у Національній академії аграрних наук у 2015 р. Відомості про реєстрацію зразків публікуються у науковому журналі „Генетичні ресурси рослин”.

Створення і колекціонування зразків генофонду здійснюють широкі кола науковців і аматорів в Україні та за кордоном. Як початковий етап реєстрації рекомендується ознайомитись з означеними вище Положеннями. Разом з цим, нерідко виникають питання щодо різних аспектів реєстрації. Ці методичні вказівки розроблені на додаток до Положень з метою більш детального пояснення певних етапів реєстрації.

Автори будуть вдячні за пропозиції, зауваження, запитання, які сприятимуть кращому розумінню і вдосконаленню Положень про реєстрацію колекцій і зразків генофонду рослин і цих методичних вказівок.

РЕЄСТРАЦІЯ ЗРАЗКІВ ГЕНОФОНДУ

Реєстрації підлягають зразки генофонду рослин, які є носіями цінних господарських і біологічних (далі цільових) ознак та/або їх поєднань. Зразок має відповідати таким умовам:

- зразок має новий, як правило вищий, рівень прояву кількісної ознаки або нову форму прояву якісної ознаки порівняно з відповідним стандартом або еталоном, а також з раніше зареєстрованими. Реєструються також зразки з новим характером поєднання ознак.

Іншими словами, зареєстрований зразок має обумовити покращення існуючого сортименту за цільовою ознакою (ознаками) або їх поєднаннями.

- зразок має бути стабільним і однорідним за проявом цільової ознаки в умовах, стосовно яких він був виділений. Виходячи з цього, не реєструються гібриди ранніх поколінь видів, що репродукуються насінням, оскільки вони розщеплюються у потомстві. З тих же міркувань можуть бути зареєстровані гібриди видів, що репродукуються вегетативно і розмножуються клонуванням.

Заявити зразок на реєстрацію може особа або група осіб (на далі заявник), які є громадянами України або інших країн і входять у штат наукової, селекційної установи, навчального закладу, або приватні особи чи їх групи. При цьому розділяються два статуси заявників: **автор** та **колекціонер**.

Згідно Положень, **автор** зразка генофонду – це особа, творчою працею якої створено або виявлено цей зразок. **Колекціонер** – це особа, творчою працею якої виявлені нові цінні господарські та біологічні ознаки цього зразка та рівні прояву цих ознак.

Процес подання заявки є наступним:

Етап 1 Заявник подає до Національного центру генетичних ресурсів рослин України два документи – Запит на реєстрацію (додаток 1), Опис зразка (додаток 2) та паспортні дані зразка (додаток 3). Пояснення для заповнення подано у формах цих документів. За цими документами проводиться первинна – «формальна» експертиза, яка визначає, чи доцільно подавати зразок на реєстрацію і проводити подальшу, «грунтовну» експертизу.

Етап 2 Якщо одержано позитивний результат первинної експертизи, заявник подає посівний або садивний матеріал у кількостях, вказаних у додатку 4, для проведення незалежної ґрунтової експертизи. Вона проводиться в установах, спеціально визначених НЦГРРУ, переважно в установах Системи ГРРУ.

Разом з цим, згідно з Положенням, для окремих категорій зразків генофонду експертиза та реєстрація можуть проводитись лише за даними заявника або за даними обстеження на місці вирощування. Це плодові, ягідні, горіхоплідні, виноград, хміль, дерев'янисті декоративні, лісові культури; культури, колекції яких веде лише одна установа: рис, бавовник, кунжут, рицина та ін.; зразки, адаптовані до умов вузького ареалу, які лише за цих умов проявляють ознаки, за якими заявляється зразок.

Заявник має право контролювати хід експертизи, надсилаючи запит наприкінці сезону кожного року і одержуючи результати, одержані експертом.

НЦГРРУ формує комп'ютерну базу даних зареєстрованих зразків генофонду та забезпечує збереження їх насінневого фонду. Зразки культур, що репродукуються вегетативно, зберігаються у заявників або відповідних експертних організаціях.

Забезпечується вільний доступ до паспортних даних про зареєстровані зразки генофонду. НЦГРРУ разом з авторами зразків визначають такі рівні доступності зареєстрованих зразків генофонду:

- 1 - вільний доступ - для наукових та селекційних цілей;
- 2 - обмежений доступ - лише для наукових цілей, за винятком використання як вихідного матеріалу в селекції;
- 3 - доступ по обміну, умови якого визначені автором та НЦГРРУ;
- 4 - доступ на умовах автора:
 - а) співавторство у комерційних сортах,
 - б) співавторство у науковій продукції,
 - в) матеріальна винагорода та ін.

Автор або колекціонер зареєстрованого зразка отримує "Свідоцтво про реєстрацію зразка генофонду рослин в Україні".

Головною метою реєстрації колекцій і зразків генофонду рослин у кінцевому рахунку є їх ефективне використання у селекційних, наукових, навчальних та інших програмах державними та громадськими установами, навчальними закладами, приватними особами тощо. Передача зареєстрованого матеріалу здійснюється на засадах спеціального Положення (додаток 10).

61060 м. Харків

проспект Героїв Харкова, 142

Національний центр генетичних

ресурсів рослин України

Номер запиту

Дата реєстрації

число місяць рік

(заповнюється в Центрі)

ЗАПИТ
на видачу "Свідоцтва про реєстрацію
зразків генофонду рослин в Україні"

1. Заявник/и* (установа, фірма, приватна особа та ін.) _____

2. Поштова адреса заявника та особа, з якою ведеться переписка (ПІБ повністю) _____

Телефон: _____ Факс: _____ E-mail: _____

3. Автори або колекціонери, які визначили елемент новизни (необхідне підкреслити)

№ п/п	ПІБ (повністю)	Громадянство	Доля творчої участі	Особистий підпис
1.				
2.				
3.				

4. Культура _____

5. Рід, вид _____
(латинською)

6. Назва зразка _____

7. Елемент новизни (за якою ознакою/ами та рівнем їх вираження зразок заявляється на реєстрацію)

8. Підтвердження умов реєстрації:

однорідність, % _____ стабільність _____
(так, ні)

* - установа, в якій визначили елемент новизни

9. Посівні властивості насіння (посадкового матеріалу)

відповідає державному стандарту (так, ні)

_____ (якщо ні, то вказати рівень основних показників)

10. Попереднє місце реєстрації _____

(установа, дата)

11. Доступ до зразка генофонду (потрібне підкреслити):

1. - вільний;
2. - лише для наукових цілей;
3. - для селекції на основі кодексу селекціонера (без права на добір, мутагенез, бекрос та трансгенез);
4. - по обміну (вказати умови обміну) _____ ;
5. - співавторство у комерційних сортах - доля авторства _____ ;
6. - співавторство у науковій продукції;
7. - матеріальна винагорода;
8. - інші (вказати) _____

12. До запиту додаються:

- опис зразка;
- насінневий (посадковий) матеріал;
- матеріали для ідентифікації (колоси, боби, качани, електрофореграми порівняльні фотографії та ін.).

М.П. Директор _____ / _____ /
(підпис) (ПІБ)

Дата /заповнення запиту/ _____

Результати експертизи (заповнюються в Національному центрі ГРРУ)

1. Експертиза попередня _____

2. Експертиза по окремих ознаках _____

3. Рішення спеціальної Ради Національного центру ГРРУ

Голова Ради _____ / _____ /
(підпис) (ПБ)

Секретар _____ / _____ /
(підпис) (ПБ)

Дата _____

ОПИС ЗРАЗКА ГЕНОФОНДУ РОСЛИН, ЩО РЕЄСТРУЄТЬСЯ В УКРАЇНІ

1. Культура _____
2. Ботанічне визначення (вид, різновидність) _____
3. Категорія (сорт, лінія, інцухт-лінія, популяція, клон, трансгенна рослина, місцева форма, дика форма, тощо) _____
потрібне підкреслити, відсутнє вказати
4. Назва зразка _____
5. Країна походження, установа-оригінація _____
-
6. Автори зразка _____
7. Номер реєстрації (установи-оригінація) _____
8. Родовід _____
9. Метод створення _____ 10. Рік створення _____
11. Тип розвитку (озимий, ярий, інтермедіальний) 12. Плоїдність _____
необхідне підкреслити

13. Цінні господарські властивості	Рівень вираження ознак , роки вивчення		
	стандарта _____ (назва)	зразка	вихідної форми (для добірів, мутантів, інцухт-ліній та ін.)
- Урожайність та її елементи (вказати)			
- Вегетаційний період (дні)			
- Висота рослини (см)			
- Якість (біохімічний склад та технологічні властивості - вказати)			
- Стійкість до біотичних (хвороби, шкідники) чинників (вказати)			

- Стійкість до абіотичних (зимо-, холодо-, посухо-, жаростійкість, стійкість до вилягання та ін.) чинників (вказати)			
- Інші ознаки (вказати)			

14. Ознаки ідентифікації зразка, що зумовлюють його відмінність (морфологічні, біохімічні, колір зерна та ін.) _____

15. Елементи новизни (вказати за якою ознакою/ами та рівнем їх вираження заявляється на реєстрацію) _____

- установа, де створено зразок; ** - автори, які створили зразок

Поля бази паспортних даних зразка генофонду, що реєструється у Національному центрі генетичних ресурсів рослин України

№ п/п	ЗМІСТ ПОЛЯ
Для усіх категорій заявників	
1	РІД
2	ВИД
3	АВТОР(И) ВИДУ
4	ВНУТРІШНЬОВИДОВИЙ ТАКСОН
5	АВТОР ВНУТРІШНЬОВИДОВОГО ТАКСОНУ
6	ЗВИЧАЙНА НАЗВА КУЛЬТУРИ
7	НАЗВА ЗРАЗКА
8	КРАЇНА ПОХОДЖЕННЯ
9	РЕГІОН (ОБЛАСТЬ) ПОХОДЖЕННЯ
10	ЦИКЛ ЖИТТЯ
11	ТИП РОЗВИТКУ
12	МЕТОД СТВОРЕННЯ
13	ДОСТУПНІСТЬ ЗРАЗКА
14	АВТОР АБО ЗБИРАЧ ЗРАЗКА
Для зразків, що реєструються установами Системи генетичних ресурсів рослин України	
15	КОД КРАЇНИ, ЩО ВЕДЕ НАЦІОНАЛЬНИЙ КАТАЛОГ
16	КОД УСТАНОВИ
17	НОМЕР НАЦІОНАЛЬНОГО КАТАЛОГУ
18	НОМЕР РЕЄСТРАЦІЇ УСТАНОВИ
19	ДАТА ВВЕДЕННЯ ЗРАЗКА ДО КОЛЕКЦІЇ
20	ІНШІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ (НОМЕРИ), ЗВ'ЯЗАНІ ЗІ ЗРАЗКОМ
21	МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ СТРАХОВИХ ДУБЛЕТІВ
22	ВИД ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗРАЗКА
Для зразків залучених з України, інтродукованих, зібраних у природних місцях зростання	
23	РОЗТАШУВАННЯ МІСЦЯ ЗБОРУ
24	ШИРОТА МІСЦЯ ЗБОРУ
25	ДОВГОТА МІСЦЯ ЗБОРУ
26	ВИСОТА МІСЦЯ ЗБОРУ
27	ДАТА ЗБОРУ ЧИ ІНТРОДУКЦІЇ ЗРАЗКА [РРРРММДД]
28	КОД УСТАНОВИ-СЕЛЕКЦІОНЕРА
29	БІОЛОГІЧНИЙ СТАТУС ЗРАЗКА
30	РОДОВІД
31	ДЖЕРЕЛО ЗБОРУ/ОДЕРЖАННЯ
32	КОД УСТАНОВИ-ДОНОРА
33	НОМЕР ЗРАЗКА, НАДАНИЙ ДОНОРОМ
34	ОПИС УСТАНОВИ-ЗБИРАЧА
35	ОПИС УСТАНОВИ-СЕЛЕКЦІОНЕРА
36	ОПИС УСТАНОВИ-ДОНОРА
37	ПРИМІТКИ

Кількість насіння (посадкового матеріалу) зразків генофонду, що передаються для реєстрації в Національний центр генетичних ресурсів рослин України *

Група культур та окрема культура	Кількість	
	насіння,г	Бульби, цибулини, саджанці,живці,шт .
1.Зернові:		
1.1.пшениця,тритикале,ячмінь, овес:	700	
сорт, популяція;	600	
1.2.жито:сорт, популяція;	200	
самозапилена лінія;	800	
1.3.кукурудза: сорт, популяція;	400	
самозапилена лінія;		
2.Круп'яні:		
2.1.просо	250	
2.2.гречка	700	
2.3.рис	500	
2.4.сорго: сорт, популяція;	700	
самозапилена лінія;	250	
3. Зернові бобові:		
3.1.горох,соя,квасоля (дрібнонасінна),	1000	
чина, нут	1200	
3.2. квасоля (крупнонасінна),	250	
боби		
3.3.сочевиця		
4. Олійні,ефіроолійні та лікарські:	350	
4.1. крупнонасінні (соняшник: сорт,	100	
популяція; рицина та ін.)		
4.2. дрібнонасінні (соняшник: самозапилена лінія, дикий вид;	30	
перила, аніс, ріпак, гірчиця, коріандр, нагідки та ін.)		
4.3. дуже дрібнонасінні (рижій, мак, кмин, ромашка, козлятник, алтей, шавлія та ін.)		
5. Технічні:		
5.1.цукрові та кормові буряки, коноплі	250	
	200	
5.2. льон,кенаф	30	
5.3.цикорій,тютюн		
6.Картопля		10
7. Овочеві і баштанні культури:		

7.1. столові буряки, капуста, ріпа, брюква, редька, редис, спаржа, огірки, патисони, дині: сорт, лінія, форма; синтетична популяція;	50 100 30	25
7.2.пастернак, шпинат, рівень,петрушка, морква, салат, щавель, кріп, селера, цибуля (чорнушка)	20 150 250	
7.3. томати, перець, баклажани		
7.4. цибуля, часник (цибулини)		
7.5. кавуни, кабачки		
7.6. гарбузи		
8.Кормові:		
8.1. люпин, боби кормові	1200	
8.2. вика	500	
8.3. могогар,чумиза,пайза	200	
8.4.конюшина, люцерна,тимофіївка, житняк, костриця, пажитниця, пирій, грястиця та .	150	
9. Плодові		5 саджанців
10.Ягідні		7 саджанців або 10 живців
11.Виноград		15 живців
12. Квіткові(насіння):		
12.1. середньонасінні	30	
12.2. дрібнонасінні	10	

* По генетичних лініях може передаватись менша кількість матеріалу за погодженням з Національним центром ГРРУ.

Насіння культур направляти в Інститут рослинництва ім.В.Я. Юр'єва, Національний центр генетичних ресурсів рослин України, 61060, м. Харків, проспект Героїв Харкова, 142.

РЕЄСТРАЦІЯ КОЛЕКЦІЙ ЗРАЗКІВ ГЕНОФОНДУ РОСЛИН

Етап 1. За умовами, перш ніж зареєструвати колекцію зразків генофонду рослин, попередньо має бути зареєстровано не менше п'яти зразків з колекції, яка подається на реєстрацію (див. попередній розділ). Тому треба перевірити, скільки таких зразків вже зареєстровано (на них одержано свідоцтва про реєстрацію), і якщо їх менше, то зареєструвати ще зразки. Допускається подавати зразки на реєстрацію одночасно з колекцією.

На наступному етапі слід визначити, який тип колекції буде подано на реєстрацію. Типи та паспорти колекцій, що реєструються, і їх характеристика вказані у Положенні [2]:

- **базова** – колекція зразків генофонду рослин, що містить найбільш повно представлений генофонд певного таксону або споріднених таксонів рослин
Примітка: базова колекція включає зразки різної таксономічної приналежності, біологічного статусу, географічного походження, що можуть підтримуватись у природних або штучних умовах даної країни або регіону.
- **серцевинна** – колекція зразків генофонду рослин, що містить генофонд рослини, представлений мінімальною кількістю зразків, відібраних з базової колекції.
- **ознакова** – колекція зразків генофонду рослин, яка містить зразки, підібрані за певним рівнем фенотипового прояву окремих ознак або їх поєднань.
Примітка. Ця колекція формується за класифікатором ознак таксону з використанням еталонних зразків.
- **генетична** – колекція зразків генофонду рослин, що містить зразки з ідентифікованими генами або генними комплексами, прояв та успадкування яких відомі
- **спеціальна** – колекція зразків генофонду рослин, що містить зразки, підібрані за певними ознаками та призначені для вирішення специфічних селекційних, наукових та інших завдань.
- **робоча** – колекція зразків генофонду рослин, що містить джерела та донори ознак рослин, які підбирають відповідно до конкретних умов і напрямків селекції, наукової програми тощо
Примітка. Як елементи робочої колекції можуть бути використані зразки ознакових, спеціальних, генетичних та інших типів колекцій
- **навчальна** – колекція зразків генофонду рослин, яка містить зразки, підібрані в залежності від мети використання в навчальному процесі
Примітка. Навчальна колекція може включати ботанічне різноманіття рослини/н, набори різних сортотипів, джерела ознак, гібриди та їх батьківські форми тощо.
- **дублетна** – колекція зразків генофонду рослин, яка дублює існуючу колекцію зразків генофонду рослин певного типу з метою її страхового збереження
Примітка: Дублетну колекцію розміщують в іншому географічному пункті.

Етап 2.

2.1 Визначити, за якими ознаками буде зареєстровано колекцію, тобто простір ознак. Ознаки можуть бути як однорідні, в межах однієї групи, наприклад, якість зерна пшениці; елементи продуктивності кукурудзи; різноманіття кількість балів буде генів стійкості до бурої листової іржі тощо, так і різнорідні, що належать до різних груп.

По кожній ознаці слід зробити наступне:

2.2 Визначити діапазон мінливості зразків, які будуть включені до колекції, тобто найменший і найбільший рівні прояву для кількісних ознак і все наявне різноманіття якісних ознак;

2.3 Визначити ступені прояву ознак у межах цього діапазону за класифікатором. Зазвичай вони оцінюються балами від 1 до 9. Але носії деяких ступенів прояву ознак, отже деякі бали можуть бути відсутні. З іншого боку, наявне різноманіття, особливо якісних ознак, може не вклатись у 9-бальну градацію, тоді кількість балів буде більшою.

Етап 3

На кожен ступінь прояву кожної ознаки підібрати **еталонний зразок** або **стандарт**, з яким порівнюються інші зрізки колекції за даною ознакою.

Стандарти та еталони у першу чергу підбираються серед зразків вітчизняного походження з достатнім рівнем адаптивності до абіотичних та біотичних чинників, урожайності або продуктивності, з якомога стабільнішим їх проявом за роками і умовами вирощування.

Еталонний зразок має відповідати таким умовам:

- стабільно (по роках, у різних умовах вирощування) проявляти даний ступінь прояву ознаки;
- бути по можливості достатньо урожайним і мати достатній рівень прояву основних господарсько-цінних ознак;
- бути однорідним за комплексом ознак, особливо за даною ознакою.

Один і той самий еталонний зразок або стандарт може слугувати еталоном за певними рівнями прояву двох або більшої кількості різних ознак.

Приклади стандартів та еталонів

- за типами сортів; інтенсивні, універсальні, напівінтенсивні;
- за тривалістю вегетаційного періоду: ранньостиглі (зимові для плодкових), середньостиглі, пізньостиглі (осінні для плодкових);
- за напрямом використання: олійні, кондитерські, хлібопекарські, технічні, фуражні;
- за типом рослини: детермінантні, індетермінантні;
- за категорією генофонду: сорти або лінії, у т.ч. материнські (А, В) та батьківські компоненти (Б).

Гібриди F₁ не належать до колекційних зразків, оскільки вони розщеплюються у потомстві. Вони можуть служити стандартами лише у спеціальних дослідженнях та для створення нових ліній з цінними господарськими та маркерними ознаками.

Списки еталонів або стандартів складаються у такій формі:

№ національного каталогу	№ реєстрації установи	Назва	Країна походження	Категорія, ознака та рівень її прояву
Культура(озима м'яка пшениця,яблуна ...), тип сорту (зразка)...				
		Ранньостиглий		
....	Стандарт
		Середньостиглий (осінній)		
....	Стандарт
		Пізньостиглий (зимовий)		

....	Стандарт
		Еталони		
....	За висотою: короткостеблій h=
....	середньорослий h=
....	високорослий h=
....	крупність зерна(плоду)
....	дрібнозерний
....	середньозерний
....	крупнозерний

Відсутність еталону або стандарту за якимось рівнем певної ознаки (білі плями) має бути за можливістю компенсована шляхом інтродукції або створення у селекційних та наукових програмах.

Етап 4

У межах кожної ознаки підібрати до кожного еталону колекційні зразки, які і складуть колекцію. Приклад сформованої колекції наведено у додатку 5.

Етап 5

Створити базу даних колекції за типом ознакової бази даних.

Етап 6

Заповнити паспорт колекції, що реєструється, згідно її типу (додатки 5–8).

Етап 7

Для культур, що репродукуються насінням, спільно з співробітником НЦГРРУ, визначити, які зі зразків колекції відсутні в Національному сховищі насіння зразків генофонду рослин і передати їх на збереження у кількостях, вказаних у додатку 9. Для культур, що репродукуються вегетативно, передати у Національний генбанк саджанці або живці згідно додатку 9.

Документи завірити підписами та печатками.

Надіслати документи електронною поштою за адресами: pgr-ncpgru@ukr.net та ncpgru@gmail.com (продублювати).

Далі тримати процес реєстрації на контролі, періодично зв'язуючись з відповідальним науковцем в НЦГРРУ.

Паспорт базової або серцевинної колекції

- 1) Культура _____
- 2) Тип колекції _____
- 3) Кількість зразків _____
- 4) Кількість ботанічних видів, репрезентованих зразками колекції

- 5) Кількість країн, з яких походять зразки колекції _____
- 6) Кількість зразків, зареєстрованих у Центрі з видачею свідоцтва (зазначити номери Національного каталогу та назви зразків) _____

Паспорт ознакової, спеціальної або робочої колекції

1) Культура _____

2) Тип колекції _____

3) Кількість зразків _____

4) Перелік ознак, за якими створена колекція:

Ознака		Еталонний зразок		
Назва	Рівень прояву	Номер реєстрації установи	Назва зразка	Країна походження

5) Кількість ботанічних видів, репрезентованих зразками колекції

6) Кількість країн, з яких походять зразки колекції _____

7) Кількість зразків, зареєстрованих у Центрі з видачею свідоцтва

8) Кількість зразків, насіння яких закладено на зберігання в Національному сховищі (для рослин, що розмножуються насінням). При реєстрації повинно бути не менше 80% зразків _____

9) Ознакова база даних

№ Національного каталогу	Назва зразка	Країна походження	Господарсько-цінні ознаки			

Паспорт навчальної колекції

- 1) Культура _____
- 2) Тип колекції _____
- 3) Кількість зразків _____
- 4) Ботанічні види, підвиди та різновиди репрезентовані зразками колекції _____
- 5) Кількість країн, з яких походять зразки колекції _____
- 6) Країни походження та кількість зразків кожної з них _____
- 7) **Сортоטיפи** на прикладі кращих або найбільше поширених

сучасних сортів:

- за напрямками використання;
- за вегетаційним періодом ;
- за висотою рослин;
- типом рослин;
- особливостями зерна (насіння , плодів);
- тощо

Для гетерозисних культур: гібриди F1 і їх батьківські форми .

8) **Історія селекції:**

- місцеві народні сорти або форми;
- сорти, що мали найбільше поширення або були вагомим селекційним досягненням у вирішенні певних завдань;
- найбільш значні донори в селекції;
- тощо

9) **Генетичне різноманіття :**

- зразки-еталони за найважливішими ознаками та рівнем їх прояву;
- підвиди, різновиди;
- тощо

10) **Гомологічні ряди мінливості.****Форми представлення навчальної колекції:**

- Насіння (для посіву);
- Насіннева колекція;
- Гербарій;
- Фотографії;

Кількість насіння (посадкового матеріалу) зразків колекцій генетичного різноманіття рослин, що передається для реєстрації в Національний Центр генетичних ресурсів рослин України *

Група культур та окрема культура	Кількість	
	насіння, г	бульби, саджанці, живці, шт.
1. Зернові:		
а) пшениця, жито, трітікале, ячмінь, овес, сорго	50	
б) кукурудза: сорти, популяції, гібриди F1	100	
-” - самозапилені лінії	50	
2. Круп'яні:		
а) просо	50	
б) гречка	50	
в) рис	50	
3. Зернові бобові:		
а) горох, соя, квасоля, чина, нут, боби	100	
б) сочевиця	50	
4. Олійні, ефіроолійні та лікарські:		
а) крупнонасінні (соняшник, рицина та ін.)	50	
б) дрібнонасінні (перила, аніс, ріпак, коріандр, нагідки та ін.)	20	
в) дуже дрібнонасінні (ромашка, козлятник, алтей, шавлія та ін.)	10	
5. Технічні:		
а) цукрові та кормові буряки, коноплі	50	

б) льон, кенаф	50	
в) цикорій	25	
6. Картопля**	-	10 бульб
7. Овочеві і баштанні культури:		
а) столові буряки, капуста, ріпа, брюква, редька, редис, спаржа, огірки, патисони, дині:		
- сорти, лінії, форми	50	
- синтетичні популяції	50	
б) пастернак, шпинат, ревінь, петрушка, морква, салат, щавель, кріп, селера, цибуля (чорнушка)	10	
в) цибуля, часник (цибулини)	-	по 25 цибулин
г) томати	5	
д) перець, баклажани	10	
е) кавуни, гарбузи, кабачки	50	
є) гібридне насіння овочевих культур	10	
8. Кормові:		
а) люпин	100	
б) вика	50	
в) могоар, чумиза, пайза	50	
г) конюшина, люцерна, тимофіївка, житняк, костриця, райграс, пирій, грястиця та ін.	50	
9. Плодові		6 саджанців
10. Ягідні ***		10 саджанців
11. Виноград ****		15 живців
12. Квіткові (насінневі)	10	

* Насіння генетичних ліній та окремих категорій зразків може передаватись у меншій кількості, за погодженням з Центром ГРРУ.

** Картопля направляється в Інститут картоплярства, 07853, сел. Немішаєво Бородянського р-ну, Київської обл.

*** Саджанці плодкових та ягідних культур доставляти в Інститут помології ім. Л. П. Смиренка, 19512, с. Мліїв Городищенського району Черкаської обл.

**** Живці винограду направляти в Інститут виноградарства та виноробства ім. В.Є. Таїрова, 65103, м. Одеса, Чорноморка.

Насіння решти культур направляти в Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва, Національний центр генетичних ресурсів рослин України, 61060, м. Харків, пр. Московський 142.

Додаток 10

ПОЛОЖЕННЯ про передачу зразків генофонду з Національного банку генетичних ресурсів рослин України користувачам

Національний центр генетичних ресурсів рослин України (Центр), що діє в Інституті рослинництва ім. В. Я. Юр'єва Національної академії аграрних наук України, здійснює збереження, вивчення, поповнення колекцій Національного банку генетичних ресурсів рослин (Генбанку) з метою їх ефективного використання сучасним та майбутніми поколіннями у селекційних, наукових, освітніх та інших програмах. Центр координує роботу Системи генетичних ресурсів рослин України (Система) з формування та ведення Генбанку.

Центр та Система традиційно підтримують курс на доступність генофонду, зосередженого в їх колекціях, базуючись на принципі взаємності.

Центр та Система прагнуть сприяти постійному використанню та справедливому і неупередженому розподілу вигоди, що отримується в результаті використання цих генетичних ресурсів. Дане Положення має метою сприяти цим цілям. В інтересах заохочення до створення, реєстрації, вивчення та використання зразків колекції, усунення перешкод до подальшого доступу до них, Центр за дорученням Національної академії аграрних наук України визначає стратегію доступу до зразків колекцій Національного генбанку рослин України.

Це Положення розроблено на основі Міжнародної угоди з генетичних ресурсів рослин для виробництва продовольства та сільського господарства (2004 р.), Положення про Національний центр генетичних ресурсів рослин України (1993 р.).

Використання зразків генофонду здійснюється з дотриманням законодавств про інтелектуальну власність, кодексу селекціонера та інших суміжних законів і норм.

Зразки, що надаються Центром та Системою і були залучені в колекцію до вступу в силу Конвенції про Біологічне різноманіття, доступні для будь яких досліджень або селекційних цілей.

Центр та Система надають доступ до зразків Генбанку на таких умовах:

1. Зразки генофонду видаються з Генбанку юридичним та фізичним особам для використання у наукових дослідженнях, селекції, навчальних та ін. програмах.

2. Юридична чи фізична особа, яка отримує зразки (одержувач):

2.1. Не претендує на права власності та інтелектуальної власності на одержані зразки, а також на інформацію, що їх супроводжує або є доступною з опублікованих інформаційних джерел;

2.2. Гарантує збереження цих прав при роботі із зразками, одержаними з Генбанку;

2.3. Надає у Центр дані, одержані при вивченні цих зразків. На прохання дослідника, ці дані можуть не публікуватись протягом трьох років;

2.4. При публікації результатів вивчення зразків, одержаних безпосередньо з Генбанку, або

матеріалу, створеного за участю цих зразків, обов'язково вказує, звідки одержані ці зразки;

2.5. Письмово погоджує з Керівником Центру або установи Системи використання зразків у таких напрямках:

- а) міжнародні випробування;
- б) ресстрація як сорту;
- в) добір в межах зразка;
- г) використання як материнської форми комерційного гібриду F₁, компоненту синтетика або мультилінійного сорту;
- д) використання у мутаційній селекції;
- е) селекція соматоклональних варіантів;
- є) використання як реципієнту при трансгенезі;

2.6. Одержувач не передає зразки третій стороні без погодження з Центром або установами Системи;

2.7. Одержувач несе відповідальність за виконання вимог національного карантину і правил біологічної безпеки, що регулюють пересування через кордон даного матеріалу.

3. Цінні зразки генофонду рослин, зареєстровані в Центрі, надаються на умовах власника протягом 25 років для деревних, чагарникових культур, винограду та 20 років для всіх інших культур.

4. Зразки генофонду рослин видаються з Генбанку за умови укладання між Центром або установами Системи та одержувачем угоди про передачу зразків.

5. Власники колекцій на запит користувачів формують та реалізують їм спеціально підібрану інформацію та начиння зразків.

6. Власники зразків здійснюють рівноцінний обмін ними з генбанками країн світу, селекційними установами та іншими користувачами.